

Regler och riktlinjer för biodynamisk växtodling och djurhållning

gäller fr.o.m. januari 2008

Svenska Demeterförbundet
Järna 2008

Kontakt:

Postadress: Skillebyholm, 153 91 Järna
Tel: 08-551 579 88, Fax: 08-551 579 76 E-post: info@demeter.nu

Hemsida: www.demeter.nu

Innehållsförteckning

1. Utgångspunkter	3
2. Lantbruket som helhet	4
3. Åkerbruk och växtodling	4
3.1. Utsäde och plantor	4
3.1.1. Utsäde	4
3.1.2. Plantmaterial	5
3.2. Gödsling	5
3.2.1. Gödslingsnivåer	5
3.2.2. Tillförsel av gödsel och jordar	5
3.3. Växtskötsel och växtskydd	6
3.4. Handelsträdgårdar och odling av fleråriga grödor	6
3.4.1. Utsäde, plantmaterial och småplantor	6
3.4.2. Gödsling, jord och substrat	6
3.4.3. Växtskötsel och växtskydd	7
3.4.4. Ogräsreglering	7
3.4.5. Odling under glas och folie	7
3.4.6. Skörd och bearbetning	7
3.4.7. Dispensbestämmelser för trädgårdsodlingar med grönsaker och krukväxter	8
3.5. Fruktodling	8
3.5.1. Plantor	8
3.5.2. Gödsling och vård av jorden.	8
3.5.3. Växtskötsel och växtskydd	8
3.5.4. Karens	8
3.6. Svampodling	9
3.7. Produktion av groddar och skott	9
3.8. Nya kulturer och produktionstekniker	9
4. Biodynamiska preparat	10
5. Djurhållning	11
5.1. Egen djurhållning	11
5.2. Djurbesättning	11
5.3. Samverkan mellan jordbruk/trädgårdar.	11
5.4. Skötsel	11
5.4.1. Skötseln av nötboskap	12
5.4.2. Skötseln av får, getter och hästar	13
5.4.3. Skötseln av grisar	13
5.4.4. Skötsel av fjäderfä	13
5.5. Utfodring	14
5.5.1. Inköp av foder	14
5.5.2. Utfodring av mjölkkor, får, getter och hästar	14
5.5.3. Utfodring av gödboskap	15
5.5.4. Utfodring av avels- och gödkalvar, föl samt lamm och killingar.	15

5.5.5. Skötsel av vandringsjordar och sommarbete utanför kultiverade områden	15
5.5.6. Inhysning av boskap	15
5.5.7. Gemenskapsbeten	15
5.5.8. Utfodring av grisar	16
5.5.9 Utfodring av fjäderfä	16
5.6. Avel och märkning	16
5.7. Djurens ursprung, inköp och försäljning	16
5.7.1. Mjolk, mjölkcor och kalvar	17
5.7.2. Nötboskap för köttproduktion	17
5.7.3. Får och getter	18
5.7.4. Grisar	18
5.7.5. Fjäderfä	19
5.7.6. Produkter från bi	19
5.8. Behandling av djur med läkemedel/hälsojournal	19
5.9. Djurtransport och slakt.	20
5.10. Rengörings- och desinfektionsmedel.	20
6. GMO och GMO-derivat	20
7. Omläggning – godkännande – avtal	20
7.1. Verksamhetens omläggning	20
7.2. Demetergodkännande, avtal och märkningsrätt	21
7.3. Certifiering och märkning under omläggningstiden	22
8 Fribelägenhet	23
Bilaga 1 Beräkning av djurbesättningen	24
Bilaga 2 Utfodring och tillåtna foder	25
Foder för idisslare	25
Foder för grisar	25
Foder för fjäderfä	25
Tillåten ersättning för basfoder	25
Bilaga 3 Tillåtna kompletterings- och tillsatsämnen i utfodringen	26
Bilaga 4 Gödsling och tillåtna gödselmedel	27
Handelsgödsel från certifierade ekologiska odlingar	27
Andra organiska gödselmedel	27
Mineralisk kompletteringsgödsel	27
Övriga gödselmedel	27
Särskilda gödselmedel	27
Bilaga 5 Växtvård och tillåtna växtskyddsmedel	28
1. Biologiska och biotekniska åtgärder	28
2. Motståndsfremjande medel	28
3. Medel mot svampsjukdomar	28
4. Medel mot skadedjur	28
5. Tillåtna medel för specialiserade och fleråriga kulturer och krukväxter	28
Bilaga 7 Dispenser	29
Bilaga 9 Tillåtna rengörings- och desinficeringsmedel av djuranläggningar	30

1. Utgångspunkter

Demetercertifieringens syfte är att skapa förtroende mellan alla personer inblandade i kedjan från jord till bord inom livsmedelsproduktionen. I Demeterreglerna beskrivs odlarens ansvar gentemot konsumenten och Demetervarumärket. Demeterreglerna har arbetats fram genom ett internationellt samarbete mellan praktiker, rådgivare och forskare. Reglerna tar fasta vid den aktuella kunskapssituationen inom lantbruket, trädgårds- och fruktodling samt gällande lagstiftning. Kontinuerlig uppdatering av reglerna sker därför. De av Svenska Demeterförbundet utgivna regler och riktlinjerna följer Demeter Internationals riktlinjer för biodynamisk odling och djurhållning. Den föreliggande versionen gäller fr.o.m. år 2008.

Genom Demeterreglerna anges standarden för biodynamisk odling och djurhållning av Demeterkvalitet. Produkter som kommer ut på marknaden som Demetermärkta ska ha producerats inom ramen för Demeterreglerna.

Den biodynamiska odlingsmetoden är ett sätt att gestalta livssammanhang. Metoden kan inte standardiseras på samma sätt som teknisk tillverkning. Den levande naturens stora mångfald medför att en åtgärd inom lantbruket kan vara rätt i en situation och fel i en annan. Odlarens kunskaper och förhållningssätt har stor betydelse för driften av en biodynamisk gård. Biodynamiska gårdar kan av dessa skäl ha en varierande utformning inom ramen för Demeterreglerna.

Den biodynamiska odlingens idéer har sin grund i "En lantbrukskurs", en serie föredrag som hölls av naturvetaren och filosofen Rudolf Steiner. Odlingsmetoden står i en ständig utveckling genom praktiska erfarenheter och forskning.

Inom den biodynamiska odlingen eftersträvas en helhetligt utformad drift som skapar ett kretslopp inom gårdsorganismen, vilket genererar produktivitet och biologiska balans. En genomtänkt växtföljd och balans mellan växtodling och djurhållning på gården krävs. Det är varje odlares ansvar att mot bakgrund av dessa regler odla växter och sköta djur så att konsumenternas förtroende för den biodynamiska odlingsmetoden och för Demetermärkta produkter bibehålls och förstärks.

Märkning produkter med det registrerade varumärket "Demeter" eller "Under omläggning till Demeter" (ord/bild) samt alla beteckningar som hänvisar till den biodynamiska odlingsmetoden kräver ett avtal om godkännande. Avtal tecknas mellan Svenska Demeterförbundet och ansvarig representant för produktions-, förädlings- eller affärsföretaget.

För godkännande av företag inom lantbruk, trädgård eller fruktodling samt skogsbruk gäller att företaget ska följa Demeterreglerna samt uppfylla lagliga bestämmelser och EG's förordning 2092/91 om ekologisk produktion. Svenska certifieringsorgan som är godkända av SWEDAC för ackrederingsområdet Ekologisk förordning EG 2092/91 är för tillfället: SMAK, Svensk Matpotatiskontroll AB, Alnarp; HS Certifiering AB, Kalmar och Aranea Certifiering AB, Uppsala, samt KRAV för Kravmärkning. Fr.om. den 1 januari 2009 kommer en ny EU förordning om ekologisk produktion att ersätta den nuvarande. Den nya förordningen heter Rådets Förordning (EG) nr 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EG) nr 2092/1991.

Förslag som gäller Demeterreglerna riktas till Svenska Demeterförbundet. Ansökningar om dispens riktas likaså till Svenska Demeterförbundet. Möjliga dispenser finns sammanställda i bilaga 7.

2. Lantbruket som helhet

Alla planerade åtgärder inom ett biodynamiskt lantbruk ska bedömas ur en helhetlig synpunkt så att lantbruket ses och praktiskt gestaltas, så långt som möjligt, till ett självbärande system. Holistiskt tänkande är ett viktigt redskap för att förstå livssammanhangen på gården, mellan markens livsprocesser och växternas och djurens befinnande och behov.

Varje växtplats är olik alla andra. Odlaren skapar genom jordbearbetning, växtföljd och gödsling förutsättningar för ett rikt mikroliv i jorden. Valet av djurarter och typ av stallar påverkar jordens fruktbarhet och produktionsförmåga. Utformningen av driften leder till att en lantbruksindividualitet växer fram.

Den biodynamiska metodiken har möjlighet att bidra till sunda livsmedel och jordens fruktbarhet.

För närmare information om odlingsmetoden, se t ex Artur Granstedt med Bo D Pettersson (1993): Biodynamisk odling i forskning och försök: växtprodukters kvalitetsegenskaper. Resultat från jämförande försök mellan olika odlingssystem och gödslingsbehandlingsmetoder. Boken har getts ut av Telleby bokförlag i Järna. ISBN91-85672-45-9.

3. Åkerbruk och växtodling

Växten existerar i ett starkt beroende av sin omgivning. Den behöver en lämplig växtplats och tillräckligt med värme och ljus. Balanserad blad-, blom- och fruktutveckling möjliggörs när växtens rötter växer i en levande jord med bra struktur. Växtplatsens samlade egenskaper har därför större betydelse för växtens hälsa än enstaka växtvårdsåtgärder. Om sorter och växtföljd anpassas till lokala förhållanden, kan grödornas eventuella ensidiga tendenser jämnas ut. Särskilt uppmärksamhet ges uthållig markbördighet, vilken främjas genom odling av fleråriga baljväxter och en hög andel av bladväxter i växtföljden.

3.1. Utsäde och plantor

Utsädet och de plantor som används har stor betydelse för den eftersträlvade kvaliteten i biodynamisk odling och väljs därför med särskild omsorg. Öppet pollinerade sorter som odlats biodynamiskt föredras.

3.1.1. Utsäde

Biodynamiskt odlat utsäde prioriteras. Om sådant inte finns tillgängligt kan ekologiskt odlat utsäde väljas. Om utsäde från biodynamisk eller ekologisk odling saknas, kan dispens sökas för användning av obetat konventionellt utsäde (dispens 1). Utsäde som betats kemiskt eller syntetiskt kan inte användas. Utsädet ska inte ha behandlats med gifter eller ioniserande strålning. Användning av genmodifierat utsäde är uteslutet.

För spannmål utesluts hybridutsäde med undantag för majs. Utsäde som förädlats helt eller delvis med hjälp av protoplasma- eller cytoplasmafusionsteknik tillåts inte. Jordbruksverkets föreskrifter om ekologiskt odlat utsäde gäller i övrigt för det använda utsädet.

3.1.2. Plantmaterial

Biodynamiskt odlat plantmaterial för förökning prioriteras. Om sådant inte finns tillgängligt, kan ekologiskt odlat plantmaterial väljas. Jordbruksverkets föreskrifter om ekologiskt odlat vegetativt förökningsmaterial gäller.

Om inga biodynamiskt eller ekologiskt odlade grönsaksplantor eller träd och plantor för andra perenna kulturer finns tillgängliga kan dispens sökas för användning av konventionella plantor odlade utan insats av genmodifiering (dispens 1).

3.2 Gödsling

I det biodynamiska lantbrukets huvudintresse ligger att stimulera jorden och att bevara och utveckla dess bördighet. Utöver jordbearbetning och växtföljd spelar användning av husdjurens, särskilt kons gödsel en viktig roll. Gödselns omsorgsfulla hantering är viktigt. Till all gödsel ska de biodynamiska kompostpreparaten tillsättas. Tillräcklig lagringskapacitet och lämpliga gödslingstekniker ska tillämpas för att minska näringsförlusterna genom gasbildning och urlakning vid hantering och utkörning av gödsel. Särskild uppmärksamhet gäller att bibehålla eller uppnå lämplig pH-värde med hänsyn till marken och dess användning.

3.2.1 Gödslingsnivåer

Den genom gödseln applicerade mängden av kväve, fördelad över hela växtföljden, ska inte vara högre än den mängd som gården själv skulle kunna producera via egen foderproduktion och djurhållning. Gödselmängden beräknas som gödselenheter (ge) och är maximalt 1.4 ge/ha (för gödselenheter vid olika typer av organisk gödsel, se bilaga 1).

Om organisk gödsel från den egna gården och andra odlingsåtgärder för att främja livet i jorden inte räcker till kan organisk handelsgödsel användas, dock så att en alltför frodig tillväxt undviks. Tillåtna gödselmedel se bilaga 4.

Mängden kväve som tillförs genom organisk handelsgödsel får högst vara lika stor som den tillförda mängden kväve genom gårdsegen kompost, stallgödsel och/eller gröngödsling. Mängden får maximalt vara 0,5 ge/ha med undantag för mångåriga grödor.

För trädgårdsodling har som riktmärke satts att upptill 170 kg N/ha kväve kan införas med godkännande av Svenska Demeterförbundet, ifall utförseln överstiger 112kg N/ha. Utförseln ska framgå ur en växtnäringsbalansberäkning.

3.2.2 Tillförsel av gödsel och jordar

Stenmjöl (även fosfathaltiga) och jordar kan tillföras. Tillåtna gödselmedel, se bilaga 4. Inköp av gödsel och jordar måste dokumenteras med hänsyn till ursprung, mängd och användning (till vilken gröda, till vilket skifte/växthus). Inköp av sådana gödselmedel som nämns under kap 3.1 i bilaga 4 kan endast ske med tillstånd av Svenska Demeterförbundet. Införd kreaturgödsel får inte härstamma från intensiv djurhållning eller djurhållning utan ströbädd.

Syntetiska kväveföreningar, Chilesalpeter, lättlösliga fosfater samt rena kalialter och kalialter med högre klorinnehåll än 3% kan inte användas. Inte heller fekalier, röttslam och sopkompost kommer i fråga.

3.3. Växtskötsel och växtskydd

De mångsidiga biodynamiska åtgärder som omfattar hela odlingsverksamheten inkl landskapsvård syftar till att tillräckligt höja motståndskraften hos grödorna mot skador från svampar, bakterier och djur. Vid brister kan andra åtgärder och växtskyddsmedel användas enligt bilaga 5.

Syntetiska bekämpningsmedel mot skadegörare och ogräs, mot svamp- virus- eller andra sjukdomar, samt tillväxtreglerande medel är uteslutna. Användning av uteslutna medel leder till ett underkännande av hela odlingen alternativt av behandlade arealer och grödor.

Nya medel och tillvägagångssätt för växtskydd får provas ut i samråd med Svenska Demeterförbundet.

Vid lagring av biodynamiska produkter ska grödornas kvalitet bevaras (lämpliga lagringskärl och skyddsåtgärder). Ett starkt angrepp av skadedjur anmäls till Svenska Demeterförbundet som tar ställning till lämpliga bekämpningsåtgärder. Kontaminering av produkter ska undvikas.

3.4. Handelsträdgårdar och odling av fleråriga grödor

Utöver kapitlen 3.1. och 3.2. gäller följande:

Verksamheter som uppfyller nedanstående villkor räknas som handelsträdgårdar:

- Huvuddelen av verksamhetens intäkter kommer från försäljning av grönsaks-, frukt-, bär-, och prydnadsväxtkulturer;
- Arealen för fältmässig grönsaksodling utgör en övervägande andel av verksamhetens totala areal.

Handelsträdgårdar och verksamheter med fleråriga kulturer behöver särskilda koncept för gödselhushållning och skonsam uppbyggnad av jorden.

Sådana koncept kan vara egen djurhållning eller växtföljd med balj- och foderväxter samt mellangrödor eller insädd. Djurhållning på gården rekommenderas men kan kompenseras genom ett foder-gödsel-samarbete med en biodynamisk eller i andra hand en ekologisk gård med djurhållning.

Gödselns beredande med kompostpreparaten är speciellt viktigt.

Om gödselinköp från en biodynamisk eller ekologisk gård inte är möjligt, kan gödsel från konventionell djurhållning tillföras, men kräver dispens. Gödselinköp deklarerar i odlingsbeskrivningen.

Jorden ska inte vara utan växtlighet eller naturlig täckning, t.ex. träda, under ett helt år. Att täcka med växtmaterial är möjligt.

3.4.1. Utsåde, plantmaterial och småplantor

I första hand används utsåde, plantmaterial och småplantor från biodynamisk odling, i andra hand från ekologisk odling. Vid användning av utsåde, plantmaterial eller småplantor av konventionellt ursprung måste dispens sökas (dispens 1).

3.4.2. Gödsling, jord och substrat

Gödsling, växtföljd och odlingsteknik ska utformas så att kväveurlakning i marken och höga nitrathalter i grödorna minimeras.

Bra omsatt och preparerad gödsel från idisslare från den egna djurhållningen är den viktigaste grunden för gödslingen. Vid behov får gödsel köpas in men måste noggrant

kontrolleras så att den inte innehåller rests substanser. Gödsel som kommer från intensiv djurhållning är inte lämplig. Gödselns ursprung ska framgå av odlingsbeskrivningen. Tillåtna gödselmedel, se bilaga 4.

Så- och planteringsjord och substrat som framställs i den egna odlingen är att föredra. Preparerad växt- och/eller gödselkompost utgör alltid grunden med minst en fjärdedel kompost i jordblandningen (25% av volymen). Inköpta färdiga jord-blandningar och substrat ska vara godkända för ekologisk odling. Kompost av växt-material och färdiga komposter från bark- och växtavfall (löv, flis) från parker som tillhör odlingen får användas. Vid användning av material från andra parker är risk-bedömningen gällande föroreningar eller skadliga ämnen viktig. Vid misstanke om förorening ska genom analyser ha kunnat påvisas att inga risker föreligger.

Andelen torv i plantupppdragningssubstrat och krukjord ska hållas så lågt som möjligt och ska inte överskrida 75 % av volymen. Syntetiska jordförbättringsmedel är inte tillåtna.

Odling utan jord (hydrokultur), odling i "glas- eller mineralull" samt containerkulturer kan inte tillämpas, liksom odling på tunna lager jord, med undantag för krasse och groddning i försäljningskärlet.

Endiver bör odlas i jord. Odlas endiver ändå i vatten, får inga tillsatser användas som strider mot Demeterregler och detta ska framgå av odlingsbeskrivningen.

Jord och substrat får ångas. En efterföljande stimulering av mikroorganismerna genom de biodynamiska kompostpreparaten och humuspreparatet samt kompost blötlagt i vatten är viktig direkt i anslutning till ångningen.

3.4.3. Växtskötsel och växtskydd

Kapitel 3.3., växtskötsel och växtskydd, gäller.

Odling under fiberduk och under marktäckande plastfolie, bör minimeras. Perforerade material lämpade för återanvändning ska då i första hand användas.

3.4.4. Ogräsreglering

Växtföljd, jordbearbetning och grödornas skötsel är avgörande för ogräsregleringen. Mekaniska åtgärder är att föredra framför termiska. Ångning av åkerjord är inte tillåtet. Heltäckande, tekniskt framställda täckmaterial som plast får följder för fältets hela ekologi och hindrar preparatens applicering på jorden. Vid högt ogrässtryck kan dessa material användas efter samråd med Svenska Demeterförbundet.

3.4.5. Odling under glas och folie

Vid odling i växthus ska uppvärmning huvudsakligen syfta till att förlänga säsongen och vara i övrigt sparsam undantaget odling av värmebehövande unga växter eller krukväxter. Energisparande system och tekniker prioriteras.

Ytlig ångning av jord är tillåtet i växthus tillsammans med en efterföljande stimulering av mikroorganismerna genom de biodynamiska kompostpreparaten och humuspreparatet samt kompost blötlagt i vatten.

3.4.6. Skörd och bearbetning

Skonsamma skörde-, bearbetnings- och lagringsåtgärder ska användas för att bevara de odlade grönsakernas kvalitet.

3.4.7. Dispensbestämmelser för trädgårdsodlingar med grönsaker och krukväxter

Verksamheter där både grönsaker och krukväxter odlas ska lägga om båda odlingar samtidigt om ingen effektiv rumslig separering av produktionsytor och växthus finns. Gödsling, växtskydd, jordar och substrat ska motsvara Demeterreglerna.

Vid en effektiv rumslig åtskillnad av produktionsområden kan en femårig övergångstid godkännas av Svenska Demeterförbundet för användning av konventionella jordar och gödsling i krukväxtodlingen. Ursprung, art och mängd samt användning av dessa ska dokumenteras. Åtskillnaden ska framgå genom t ex bäddredovisning, lägesplan, verksamhetsdagbok eller liknande och bifogas odlingsbeskrivningen. Växtskydd ska inom hela verksamheten ske enligt Demeterreglerna. Under övergångstiden ska organiskt avfall från odlingarna komposteras separat och användas endast i resp. område.

Konventionella rå- och färdigprodukter kan köpas till och säljas i samband med krukväxtodlingen, vilket ska dokumenteras. Genom adekvat märkning ska skillnaden i odlingen av krukväxter och av grönsaker samt inköpta konventionellt odlade krukväxter framgå på ett tydligt sätt för konsumenten.

3.5. Fruktodling

Utöver kapitlen 3.1. och 3.2. gäller följande:

Lämpliga åtgärder för att bemöta fruktodlingens ensidighet kan vara blandkultur, mellangrödor och särskild vård av jorden. Åtgärderna kan stödjas genom en intensiv vård av de fleråriga kulturerna. Ensidigheter kan motverkas genom att växtstärkande åtgärder genomförs i rätt tid. Varaktigheten av långtidskulturerna kräver även en intensivare vård av den omedelbara omgivningen.

Insädd ska anpassas till miljön och bestå av flera växtarter. Jorden får inte vara utan växtlighet eller naturlig täckning under hela året. Under karensåret kan undantag göras från denna regel (dispens 2).

3.5.1. Plantor

I första hand används plantor från biodynamisk odling, i andra hand från ekologisk odling. Vid användning av utsäde, plantmaterial och småplantor av konventionellt ursprung måste dispens sökas (dispens 1).

3.5.2. Gödsling och vård av jorden.

Tillförsel av organisk gödsel i fruktodlingar utan djurhållning är begränsad till max 1,2 ge/ha fruktodlingsareal (gödselenheter). Den totala kvävemängden i använd gödsel får inte överstiga 90kg N/ha fruktodlingsareal.

3.5.3. Växtskötsel och växtskydd

Kapitel 3.3., växtskötsel och växtskydd, gäller.

3.5.4. Karens

Omläggning av fruktodling kräver minst två års karens. Information om vilka bekämpningsmedel som använts före omläggningen ska redovisas. Om fruktodlingen bekämpats hårt innan omläggning ska provtagning av misstänkta substanser ske, eventuellt behövs en extra karens.

3.6. Svampodling

För närvarande saknas regler för svampodling.

3.7. Produktion av groddar och skott

Vid produktion av skott och groddar ska använda frön, rötter och rhizom vara av biodynamiskt ursprung. Ekologiskt eller konventionellt ursprung är inte tillåtet.

Vattnet som används vid produktion av skott och groddar ska ha dricksvattenkvalitet. Eventuella substrat eller bärarmaterial ska motsvara Demeterreglerna. Vid tveksamma fall skall samråd ske med Svenska Demeterförbundet.

3.8. Nya kulturer och produktionstekniker

Nya kulturer och produktionstekniker som inte beskrivs i dessa regler och inte heller motsvarar gängse praxis i ekologisk odling får provas ut med tillstånd av Svenska Demeterförbundet (dispens 3).

4. Biodynamiska preparat

De biodynamiska preparaten bidrar till att främja livsprocesserna i jorden, öka markbördigheten och utveckla kvaliteten och avkastningen hos växter. De främjar även hälsan och prestationsförmågan hos djuren på den biodynamiska gården. Preparaten tillverkas av mineraliska och organiska ämnen genom en särskild metodik som tar hänsyn till årstidsbundna och rytmiska processer i naturen. Preparaten samverkar med jorden, grödorna eller gödseln där de appliceras. Preparatbehandling resulterar i förbättrad kvalitet hos de odlade grödorna när det gäller t ex näringsinnehåll, lagringsegenskaper eller vattenhalt. Det är av stor betydelse att tillverkning, lagring och användning av de biodynamiska preparaten sker omsorgsfullt och sakenligt. För att nå den positiva verkan ska samtliga preparat (kompost- och fältpreparaten) användas varje odlingssäsong.

Enligt vedertagen praxis används fältpreparaten (humus- och kiselpreparatet) enligt följande ärligen på varje gröda:

- Humuspreparatet används vid jordbearbetning, i början av vegetationen eller efter slätter;
- Kiselpreparatet används i förhållande till växternas utveckling/mognad;
- Kärlen där preparaten rörs och sprutas ut ur ska vara rena.

Kompostpreparat ska tillföras gödseln så att all använd gödsel är preparerad minst en gång. Alla odlade arealer (åker, grönsaker, vin, frukt) och alla foderarealer ska årligen behandlas med preparaten. Dispens kan ges för användning av fältpreparaten på svåråtkomliga hagmarker, strandkanter eller andra icke-körbara arealer (dispens 25).

Odlingen kan godkännas som "under omläggning till Demeter" om den under 12 månaders skotts enligt Demeterreglerna och fältpreparaten och preparerad gödsel använts åtminstone en gång på odlingens alla arealer. Detta gäller också för alla nytillkomna arealer.

Preparaten kan köpas av Biodynamiska Föreningen som även tillhandahåller en preparattjänst för användning av preparaten.

5. Djurhållning

Husdjuren är beroende av den livsmiljö som lantbrukaren skapar åt dem och är känsliga mot den behandling och de attityder som möter dem i det dagliga umgänget med skötaren. Därför är den grundläggande riktlinjen för djurhållning inom biodynamiskt lantbruk att djuren sköts om kärleksfullt och med hänsyn till artegna fysiska och psykiska behov. De nedanstående anvisningarna för djurhållning omskriver för det mesta bara minimikraven.

Den biodynamiska odlingsmetoden lägger stor vikt vid ett nära rumsligt samband mellan foderväxtens uppväxtmiljö, idisslare och möjligheten att optimera gödselns kvalitet. Lokalt producerad kogödsel är särskilt värdefull. Annan idisslargödsel eller gödsel från grovfoderätande djur ses som alternativ. Gårdsegen djurhållning, och även egen uppfödning, är därför eftersträvansvärda mål.

5.1. Egen djurhållning

Demeter certifiering av lantbruk förutsätter antingen gårdsegna idisslare eller grovfoderätare eller samverkan mellan lantbruksföretag (se 5.3.). Dispens från egen djurhållning kan sökas (dispens 5).

I handelsträdgårdar och i odlingar med uteslutande långtidskulturer kan djurhållning ersättas genom intensivt arbete med gödsel, kompost och preparat samt gröngödsling.

5.2. Djurbesättning

Djurbesättningen anpassas till klimatförhållanden och lokala möjligheter att producera foder. Målsättningen är att upprätthålla och utveckla jordens bördighet och produktionsförmåga. Djurbesättningens minimi- och maximistorlek beräknas som djurenheter (de). Svenska Demeterförbundets regel för besättningens minimistorlek är 0.2 de/ha och maximistorlek 1.2 de/ha (beräkning av djurenheter, se bilaga 1).

5.3. Samverkan mellan jordbruk/trädgårdar.

Biodynamiska lantbruksföretag kan samverka för att gemensamt åstadkomma en biologisk enhet med hänsyn till djurhållning och foderproduktion. I andra hand kan en biodynamisk gård söka samarbete med en certifierad ekologisk gård. Samverkan ska regleras i ett avtal som presenteras för Svenska Demeterförbundet. Demeterreglerna tillämpas på en sådan enhet som helhet. Gödselmängden för samtliga arealer ska motsvara maximalt 1.4 ge/ha och år (se avsnitt 3.2.1.).

5.4 Skötsel

Målsättningen för djurskötseln är välbefinnande, god hälsa och produktionsförmåga.

Stallets utformning och övriga förhållanden ska ge djuren möjlighet till artegna beteenden och rörelser. Djuren ska obehindrat kunna resa och lägga sig samt kunna ligga torrt och lagom varmt. Stall med ett bra klimat där djuren har en stor rörelsefrihet i är därför att föredra.

Möjlighet till kontakt med en naturlig miljö med sol, vind, regn och naturmark är viktig och tillgodoses bäst genom betesgång eller i annat fall genom en rastgård med naturligt ljus och vindskydd.

Ständig uppbinding av djur är inte tillåtet. Av säkerhets- resp. djurskyddsskäl kan en motiverad ansökan om tidsbegränsad dispens för tjudrandet av enskilda djur prövas av Svenska Demeterförbundet (dispens 6).

I byggnader uppförda före 24 augusti år 2000 är hållande av uppbundna djur möjligt t.o.m. 31 december 2010, vilket förutsätter rikligt med strö, individuell djurskötsel och regelbunden rörelsemöjlighet (dispens 6).

På mindre gårdar är det tillåtet med uppbundna nötkreatur, förutsatt att djuren under sommartid dagligen får tillgång till utevistelse eller bete och under vintertid utevistelse minst två gånger i veckan.

Byggnadsmässiga förändringar (som utrymmen för kalvar, ersättning av spaltgolv etc.) som krävs för en god djurskötsel ska vara genomförda inom maximalt fem år från omläggningens början (dispens 7). Minst 50 % av golvytan ska vara helt golv, d.v.s. inte bestå av spalt eller nät. Golven ska vara släta, men inte hala.

Uppfylls inte dessa villkor kan Svenska Demeterförbundet ge särskild begränsad dispens för lantbruk med stall byggda före den 24 augusti 1999 och som vid den tidpunkten uppfyllde kraven i Demeterreglerna (dispens 7). En sådan dispens gäller max fram till 31 december 2010 och kan sökas för följande punkter:

- otillräcklig tillgång till bete (dispens 8);
- för litet stall;
- inge tillgång till rinnande vatten, sjö eller damm för fjäderfä som ankor;
- hönshus som inte uppfyller kraven;
- ingen grästäckt uteplats för fjäderfä;
- avsaknad av växter eller byggnader som ger djuren skydd utomhus.

5.4.1. Skötseln av nötboskap

Horn har betydelse som en motpol till de intensiva matsmältnings- och ämnesomsättningsprocesserna hos idisslare. Hornen bidrar till uppbyggande av djurets livskraft. Avhorning eller avhornade djur på gården är inte tillåtna. I särskilt motiverade fall kan dispens ges. Dispensen behöver förnyas varje år (dispens 11).

Mjölkkor och dikor ska under sommarhalvåret ha tillgång till bete. För ungboskap (uppfödning) gäller samma krav på rörelsemöjlighet. Uppbinding av ung- och gödboskap är inte tillåtet. En kalvningsbox ska inrättas vid ombyggnad av ladugården.

Har gården ett stort avstånd till betesmarker eller andra praktiska hinder, som gör att man inte har tillgång till bete i anslutning till stall eller möjlighet till utevistelse behövs särskild dispens (dispens 9). Förhållanden ska framgå ur odlingsbeskrivningen.

Ladugårdsbyggnad och inredning måste uppfylla följande krav:

- Rörelseytan och flockens skötsel ska vara inriktade till att ge alla djur i flocken möjlighet till sitt naturliga sociala beteende och för att inta foder.
- Antalet foder- och liggplatser ska minst motsvara antalet djur i ladugården. För ladugårdar med fri tillgång till foder, inkl. basfodret, är färre foderplatser möjliga.
- Nötkreaturens liggplatser ska förses med lämpligt strö.
- Spaltgolv med mer än 50% spalt är ej tillåtna, spaltytan räknas inte som liggyta.
- Kodressörer är ej tillåtna.

Kalvar ska ges möjlighet till kontakt med andra kalvar. Senast fr.o.m. andra levnadsveckan ska de hållas i grupper med jämgamla djur. Att hålla kalvar i enskilda

boxar är bara tillåtet första levnadsveckan. Kastrering av kalvar före 8 veckors ålder är tillåten, bedövning ska ges.

5.4.2. Skötseln av får, getter och hästar

För får, getter och hästar gäller samma regler som för nötboskap.

På en biodynamisk gård får man inte avmaska några av dessa djur rutinmässigt med veterinärmedicinska preparat.

5.4.3. Skötseln av grisar

Grisars liggyta ska förses med strö. Spaltgolv med mer än 50 % andel spalt är ej tillåten. Uppbindning får inte förekomma. Grisar ska ha tillgång till utevistelse samt möjlighet att böka.

Suggor får bara fixeras kortast möjliga tid (max 14 dagar) för att grisa, att binda fast dem är inte tillåtet. Suggor ska ha tillgång till utomhusvistelse. Ej dräktiga suggor och suggor i tidig dräktighet samt ungsuggor ska hållas i grupper.

Burar för kultingar är inte tillåtna. Tandklippning samt förebyggande slipning av tänderna är förbjudna, likaså svans- och öronkupéring.

Det är tillåtet att kastrera grisar före en veckas ålder.

5.4.4. Skötsel av fjäderfä

Fjäderfäbehöver möjligheter till att sprätta, picka samt att ha tillgång till sittpinnar. Tillgång till vatten och lättillgängliga fodertråg måste finnas. Tragens antal ska anpassas till flockens storlek.

Inomhus ska minst halva golvytan fungera som sprättutrymme och ska förses med lämpligt strö (halm, agnar, träspån eller sand).

I höns hus ska plats för spillning inrättas så att upphöjda, rundade sittpinnar finns ovanför.

Fjäderfä ska, om klimatmässigt möjligt, alltid ha tillgång till bevuxen eller övertäckt utomhusvistelse. Större delen av uterummet ska vara bevuxet eller täckt med tak. För att skydda djuren från rovdjur och angrepp ska uterummet planteras med träd eller häckar eller vara försett med andra skyddsmöjligheter för djuren.

Äggen måste kunna läggas i reden. Ett tillräckligt antal reden ska finnas.

Dagsljus ska finnas i höns huset. Belysningen ska nattetid vara släckt minst åtta timmar i sträck. Burar eller helt perforerade golv är förbjudna.

Näbbklippning är förbjudet.

Vattenfåglar behöver tillgång till rinnande vatten, en damm eller en sjö. Fjäderfä för köttproduktion och avel behöver ha tillgång till uterum. Särskilt dispens är möjlig om omlägningsplan förevisas (dispens 7).

Luckorna till rastgården måste ha lämplig höjd för rasen och en sammanlagd längd av minst 4m per 100m² av husets golvyta. Särskilt dispens är möjlig om omlägningsplan förevisas (dispens 7).

Mellan beläggningarna måste huset och inredningen utrymmas, rengöras och desinficeras av hygieniska skäl. Rastgården måste lämnas tomma under minst två månader mellan varje omgång fjäderfä.

5.5 Utfodring

Gården ska eftersträva självförsörjning med foder. Minst 50 % av fodret (torrsubstans) måste vara producerat på den egna gården eller i samverkan med en annan Demetergård.

Vid utfodring är hänsyn till art, ålder och djurens fysiologi samt produktionen viktigt. Kraftfoder ska till övervägande del bestå av spannmål och baljväxter. Djuren ska få tillräckligt med mineralämnen som så långt möjligt har naturligt ursprung (örter, torkade löv, osv.).

Utfodring med biprodukter från livsmedelsindustrin är inte tillåtna.

Antibiotika, sulfonamider, kokzidiostatika, hormoner, syntetisk-organiska föreningar samt farmaka är inte tillåtna som tillsatssämnen i fodret. Isolerade aminosyror, "gödningshjälpmedel", "produktionsfrämjare" (antibiotika eller tillväxtfrämjande medel i fodret) samt kemisk-syntetiska fodertillsatser (utom vitaminer) är inte tillåtna.

5.5.1. Inköp av foder

Inköp av foder ska i möjligaste mån ske från godkänd biodynamisk produktion. Minst två tredjedelar av torrsubstansen (ts) av det årliga foderbehovet bör vara Demeterfoder.

Upp till 50 % (ts) av fodret i genomsnitt kan komma från inte fullt certifierade arealer, som odlas biodynamiskt, och upp till 20 % (ts) från ekologiska arealer. Under en övergångsperiod får, om biodynamiskt producerat foder inte finns tillgängligt, upp till 50% (ts) ekologiskt foder köpas in (dispens 13).

Dagsransonen omläggingsfoder/karensfoder odlad på den egna gården, får inte överstiga 50% (ts) om gården är certifierad med "under omläggning till Demeter". Dagsransonen av inköpt foder från produktion certifierad med "under omläggning till Demeter" eller ekologiskt odlad får inte överstiga 50% (ts).

Vid inköp av foder till gården måste urvalet ske med särskild noggrannhet. Konventionellt foder får inte köpas in.

Inköpta foder, foderblandningar, mineralämnen, vitaminblandningar och ensilagehjälpmedel måste uppfylla Demeterreglerna.

Det måste säkerställas att inga gentekniskt förändrade organismer eller deras derivat förekommer i fodret. Inköpen ska dokumenteras gällande ursprung, beteckning, mängd och användning.

5.5.2. Utfodring av mjölkkor, får, getter och hästar

Utfodringen ska vara anpassad till djurarten och innehålla en så hög andel som möjligt av grovfoder (t.ex. grönfoder, hö). Minst 60 % av torrsubstansen i den dagliga foderransonen ska vara grovfoder. Sommarutfodringen måste övervägande bestå av grönfoder; foderintag genom bete ska eftersträvas.

På vintern ska djuren få en så hög andel hö som möjligt (kor minst 3 kg/djur/dag, små idisslare i motsvarande grad).

Vid speciella väderlek och klimatförhållanden då man inte kan skörda hö av bra kvalitet är det tillåtet att utfodra med ensilage av gräs (klöver), som har slagits efter blomningens början (dispens 26).

Basfoderransonen får inte under hela året bestå enbart av ensilage. Inköp av foder från ekologiskt ursprung är begränsat till 20 % (ts). Fodermedel av animaliskt ursprung är uteslutna, undantaget mjölk och mjölkprodukter.

För betesgårdar där spannmålsodling inte är möjlig p.g.a. klimatet eller vid vegetationsfattiga extrema lägen kan dispens ges för inköp av foder utifrån de underlag som redovisas (dispens 14).

5.5.3. Utfodring av gödboskap

Foderransonens sammansättning måste vara anpassad till idisslare och under alla årstider innehålla minst 60 % grovfoder (hö, ensilage eller foderhalm). Ensilage kan vara basfodrets huvuddel. Sommarutfodringen måste innehålla grönfoder.

5.5.4. Utfodring av avels- och gödkalvar, föl samt lamm och killingar.

Utfodringen sker med mjölk, helst mjölk från modern, grovfoder och gröpe, i möjligaste mån ur egen produktion. Kalvar och föl ska få mjölk i minst tre månader, får och getter minst 45 dagar. Ren mjölkgödning utan tilläggsutfodring med grovfoder är inte tillåtet.

Fodermedel av animaliskt ursprung - undantaget mjölk och mjölkprodukter - är förbjudna vid utfodringen av idisslare.

Saknar gården egen mjölkproduktion måste inköpta kalvar födas upp med mjölk från en certifierad ekologisk gård. Om inte detta är möjligt måste använda djur köpas in från sådana gårdar.

Om djuren föds upp på enligt ovanstående, får de marknadsföras som Demeter tidigast sex månader efter upphörd mjölkuppfödning och förutsatt att djurhållningen i övrigt sker enligt reglerna.

5.5.5. Skötsel av vandringshjordar och sommarbete utanför kultiverade områden

Kött från vandringshjordar får säljas som Demeter om åtminstone två tredje delar av fodret kommer från den egna Demeterodlingen. Resten av fodret kan komma från extensiva beten, det kan även vara naturskyddsarealer – dessa får inte vara behandlade med konstgödsel eller växtskyddsmedel. Dagliga anteckningar om utfodringsplatserna måste göras.

5.5.6. Inhysning av boskap

Konventionellt hållna djur får vistas på Demetergårdens beten, om gårdens djur inte samtidigt befinner sig där. Tillstånd krävs (dispens 15).

5.5.7. Gemenskapsbeten

Djur från Demetergårdar får hållas på gemenskapsbeten om inga medel som faller utanför reglerna har använts på betesmarken de senaste tre åren och om de konventionella djuren kommer från extensiv djurhållning. Under den gemensamma tiden på betet får mjölk och mjölkprodukter från Demeterdjur bara säljas som Demeter om dessa djur hålls åtskilda från de andra vid mjölkningstillfället. Särskilt dispens behövs (dispens 16).

5.5.8. Utfodring av grisar

För grisar är fullständig egenproduktion av foder att eftersträva. Grisarna ska dagligen få färskt, torkat eller ensilerat grovfoder, helst även saftigt foder (t.ex. ensilage, betor). Smågrisar ska alltid ha tillgång till jord för sitt järnbehov.

Den totala mängden inköpt foder är begränsad till 50% (ts) för gårdar med fler grisar än motsvarande 5 de.

Självproducerat foder från karenstiden (under omläggningen från konventionellt till biodynamiskt) kan utfodras till djuren i mängder upp till 10 % av den genomsnittliga ransonen. Detta gäller nytillkommen areal på certifierade Demetergårdar. Inget konventionellt foder är tillåtet.

5.5.9 Utfodring av fjäderfä

Hänsyn ska tas till det för arten specifika foderbehovet. Fjäderfä ska dagligen få grovfoder, i första hand det som växer på deras uteplats. Höns ska få en del av foderransonen som hela korn i sitt sprättutrymme eller där de rör sig ute. Det till gödning beredda fodret måste till minst 65 % bestå av spannmål. Vattenfåglar ska erbjudas fuktigt basfoder.

Svenska Demeterförbundet kan tillåta inköp av certifierat ekologiskt foder till fjäderfä i mängder upp till 50% (ts), om inget Demeterfoder finns tillgänglig på marknaden, vilket ska kunna verifieras. Självproducerat foder från karenstiden (omläggningen från konventionellt till biodynamiskt) kan i mängder upp till 10 % av den genomsnittliga ransonen utfodras till djuren, vilket är begränsat till nytillkommen areal på certifierade Demetergårdar.

Vid kalkonuppfödning kan upptill den tionde veckan dispens sökas för användning av konventionellt odlat foder med maximalt 10% (ts) (dispens 16A).

Inget annat konventionellt odlat foder är tillåtet.

5.6. Avel och märkning

Djuren ska vara födda och uppfödda på en certifierad biodynamisk gård och helst från en bofast flock. Hos fjäderfä ska naturlig kläckning föredras.

Egen handjurshållning motsvarar grunderna i den biodynamiska odlingen och rekommenderas därför. Insemination kan endast bristfälligt ersätta handjursinslaget inom den gårdsegna flocken. Djur framkomna ur genmanipulation är inte tillåtna. Insats av bioteknologiska metoder (t.ex. embryoöverföring, åtskillnad av sperma efter kön) är inte tillåten.

Alla egna och tillköpta djur måste märkas entydigt och varaktigt med öronmärken eller andra märkningar. Till detta syfte ska en ladugårdsjournal föras. Hos fjäderfä och andra smådjur företas märkning för en hel avdelning.

5.7. Djurens ursprung, inköp och försäljning

Ursprunget av inköpta nötboskap, får, getter, grisar eller fjäderfä ska kunna verifieras med hjälp av medföljande dokument. Det ska vara möjligt att härleda djur tillbaka till gården där de var födda samt till deras föräldradjur, med undantag för fjäderfä. Ursprunget av djur och animaliska produkter från försäljningsstället och tillbaka till födelsen ska framgå ur lämplig dokumentation. Inköpta djur för avel eller för att utvidga besättningen ska företrädesvis komma från biodynamiska gårdar. Endast om detta inte är möjligt kan man köpa in djur från ekologiska gårdar.

I nedanstående fall kan inköp av djur av konventionellt ursprung tillåtas till 40 % av beståndet, om inga djur av certifierat ekologiskt ursprung finns att tillgå (dispens 17):

- Sällsynta raser;
- Flockuppbyggnad;
- När gården hyr mark inklusive djurbesättning;
- Hanavelsdjur;
- Introduktion av nya raser på gården.

Är djuren av certifierat ekologiskt ursprung kan de Demetermärkas efter att ha skötts enligt reglerna under minst 12 månader (se tabeller under kommande avsnitt).

Om djuren är av konventionellt ursprung eller födda före omläggning, med undantag för getter och grisar för avel, kan de inte märkas med Demeter.

5.7.1. Mjolk, mjölkcor och kalvar

Mjolk kan endast säljas med märket "under omläggning till Demeter", om mjölkorna utfodras med Demeterfoder eller certifieras med "under omläggning till Demeter". Vid certifieringsansökan för en gård som ännu inte motsvarar reglerna, får märkningen "under omläggning till Demeter" användas, om fodret har skördats tidigast 18 mån efter det fastställda datumet. Demetercertifiering av mjolk är möjlig så snart fodret kommer från Demetercertifierade arealer (se 5.5.1.).

Om enstaka mjölkcor av konventionellt ursprung köps in, kan mjölken säljas med Demetermärke eller som "under omläggning till Demeter" efter 6 månaders utfodring och skötsel enligt Demeterreglerna.

Avelsdjur som köps till från certifierade ekologiska odlingar får säljas med Demetermärke efter 12 månaders utfodring och skötsel enligt Demeterreglerna.

Konventionella avelskalvar kan köpas in med dispens (dispens 18).

Dikalvar ska i första hand komma från certifierade Demetergårdar. Om detta inte är möjligt ska kalvarna komma från certifierade ekologiska gårdar.

5.7.2. Nötboskap för köttproduktion

Vid inköp av göddjur från ekologiskt ursprung måste dessa fram till försäljningen med Demetermärke ha utfodrats och skötts under minst 2/3 av livstiden enligt Demeterregler.

Märkning av produkter från inköpta nötkreatur med ekologiskt eller konventionellt ursprung

<i>Försäljningsprodukt</i>	<i>Certifieringsstatus vid inköp</i>	<i>Utfodring och skötsel enligt Demeterregler</i>	<i>Produktens märkning</i>
Mjolk	Ekologisk		Demeter
Mjolk	Konventionell	6 mån	Demeter
Kött från göddjur	Ekologisk	Minst 2/3 av livstiden	Demeter
Kött från avelsdjur	Konventionell		Får inte märkas med Demeter eller Under omläggning till Demeter
Kött från avelsdjur	Ekologisk	Minst 12 mån	Demeter

5.7.3. Får och getter

Mjölk från inköpta konventionella avelsdjur kan säljas med Demetermärkning efter 6 månader.

Kött från inköpta konventionella djur kan efter sex månader säljas som "under omläggning till Demeter". Kött från inköpta konventionella getter kan säljas som Demeter först efter 12 månader.

Märkning av produkter från inköpta får och getter med ekologisk eller konventionellt ursprung

<i>Försäljningsprodukt</i>	<i>Certifieringsstatus vid inköp</i>	<i>Utfodring och skötsel enligt Demeterregler</i>	<i>Produktens märkning</i>
Mjölk	Ekologisk		Demeter
Mjölk	Konventionell	6 mån	Demeter
Kött	Ekologisk	Minst 6 mån	Demeter
Kött	Konventionell	Uptill 12 mån	Under omläggning till Demeter
Getkött	Konventionell	Mer än 12 mån	Demeter

5.7.4. Grisar

Smågrisar ska främst köpas in från Demetergårdar. Saknas smågrisar med Demeter certifierat ursprung kan grisar från certifierad ekologisk djurhållning köpas in. Smågrisar för gödning får endast komma från Demetercertifierad eller ekologisk djurhållning.

Smågrisar från konventionell djurhållning kan köpas in med dispens, om inga ekologiska är tillgängliga (dispens 19). Smågrisarna med konventionellt ursprung får inte vara tyngre än 25 kg och ska köpas in direkt efter avvänjningen. Djurhållningen ska ha varit med ströbädd och grisarna vara utan kuperade svansar. Grisar inköpta från konventionell djurhållning får säljas med märkning "under omläggning till Demeter" först efter 6 månaders utfodring och skötsel enligt Demeterreglerna.

Märkning av produkter från inköpta grisar med ekologisk eller konventionellt ursprung

<i>Försäljningsprodukt</i>	<i>Certifieringsstatus vid inköp</i>	<i>Inköpsålder</i>	<i>Utfodring och skötsel enligt demeterregler</i>	<i>Produktens märkning</i>
Kött	Ekologisk		Minst 2/3 av livstiden	Demeter
Kött	Konventionell	Vikt max 25kg Direkt efter avvänjning	Minst 6 mån	Under omläggning till Demeter
Kött från avelsdjur	Konventionell		Minst 24 mån	Demeter

5.7.5. Fjäderfä

Vid inköp av kycklingar/rekrytering gäller den generella prioriteringsordningen: I första hand rekryteras kycklingar med biodynamiskt, i andra hand ekologiskt ursprung. Dispens krävs för inköp av kycklingar från konventionellt ursprung (dispens 20). Inköp av endagskycklingar eller unghöns följer samma prioriteringsordning.

Gödkycklingar och andra gödfjäderfä ska tillföras flocken som endagskycklingar, dvs. lämna kläckningsföretaget senast på den tredje dagen. Unghöns av konventionellt ursprung får inte köpas in.

Ägg från inköpta ekologiska unghöns får säljas med "Demeter" om de utfodrats och skötts enligt Demeterreglerna.

Gödkycklingar av konventionellt ursprung enligt dispensen, som utfodrats och skötts enligt Demeterreglerna, kan säljas med "Demeter".

Minimiålder för slakt av kycklingar är 81 dagar, av kalkon och gödgås 140 dagar. Långsamt växande raser ska prioriteras.

Märkning av produkter från inköpta fjäderfä med ekologisk eller konventionellt ursprung

<i>Försäljnings- produkt</i>	<i>Certifierings- status vid inköp</i>	<i>Inköpsålder</i>	<i>Utfodring och skötsel enligt demeterregler</i>	<i>Produktens märkning</i>
Ägg	Ekologiska unghöns	Max 18 veckor	Samma godkännandestatus som för foder	Demeter/ Under omläggning till Demeter
Gödfjäderfä	Ekologisk		30 dagar	Demeter
Gödfjäderfä	Konventionella endagskycklingar	Max 3 dagar	Höns 81 dagar Tuppar 150 dagar	Under omläggning till Demeter
Övriga köttfjäderfä	konventionell	Max 3 dagar	Från ankomst till slakt	Under omläggning till Demeter

5.7.6. Produkter från bi

Produktions- och godkännandekraven för "honung från Demeterbiskötsel" och andra produkter från biodling regleras separat.

5.8. Behandling av djur med läkemedel/hälsojournal

Artanpassad och individuppmärksam skötsel ska i första hand säkerställa djurens hälsa. Val av lämpliga raser, avel och utfodring bidrar till förebyggande av sjukdomar. Försämringar i hälsotillståndet ska skyndsamt bemötas med åtgärder. Biologiska, antroposofiska, homeopatiska och andra naturläkeåtgärder är att föredra. Kemisk-syntetiska läkemedel och antibiotika får endast användas av veterinär eller enligt veterinärens anvisningar.

Djur får inte genomgå fler än tre behandlingar med kemisk-syntetiska, allopatiska läkemedel eller antibiotika (undantagna är vaccinationer och åtgärder för bekämpning av parasiter). Djur med kortare livslängd än ett år får endast genomgå en behandling

och måste i fall av flera behandlingar säljas som konventionella djur. Det är möjligt att gå in i en ny omlägningsperiod.

Rutinmässiga och profylaktiska behandlingar med medel som inte kan betecknas som naturläkemedel (t.ex. kemoterapeutiska, antibiotika, medel mot parasiter) är endast tillåtna om de föreskrivs i lagen eller av myndigheter. Härifrån undantas situationer, där parasiter har påvisats som endemiska i det aktuella området.

Avmaskningsmedel får endast användas om parasiter har påvisats i avföring och med hänsyn till beteshygieniska åtgärder.

Hormonella behandlingar för att synkronisera brunsten och för att skynda på gödningen är inte tillåtna.

Förekommande behandlingar av enstaka djur samt hela flock med kemisk-syntetiska, allopatiska läkemedel och antibiotika ska antecknas i en hälsojournal. Behandlingen för varje enskilt djur ska framgå med diagnos, behandlingsförfarande, medikament, karenstid och tidpunkt för behandling. Journalen ska uppdateras och kunna visas upp vid förfrågan.

Vid användning av allopatiska läkemedel ska dubbla lagligen föreskrivna karenstider iakttas, men minst 48 timmar, om ingen karenstid är angiven.

5.9. Djurtransport och slakt.

Utifrån ett etiskt förhållningssätt blir särskild uppmärksamhet nödvändigt vid slakt och transport till slakt så att ångest, stress, törst och smärta hos djuren så långt som möjligt undviks. El-pådrivare får inte användas. Transportsträckor ska vara så korta som möjliga (helst inte mer än 200km). Bäst vore om djur slaktas i uppväxtregionen.

5.10. Rengörings- och desinfektionsmedel.

Tillåtna medel och åtgärder, se bilaga 9.

6. GMO och GMO-derivat

Användningen av genetiskt modifierade organismer (GMO) och deras derivater är inte tillåtet inom biodynamisk växtodling och djurhållning. Produktionen som följer dessa regler ska ske helt utan insats av GMO. För konventionella foder- eller andra medel som används på gården krävs en bekräftelse från leverantören att produkterna inte innehåller genteknisk modifiering (se bilaga 2).

7. Omläggning – godkännande – avtal

Grundläggande kunskaper i lantbruk och intresse för den biodynamiska odlingsmetoden är viktiga förutsättningar för ett framgångsrikt biodynamiskt lantbruk. Omläggning av verksamheten är en förvandlingsprocess, som omfattar flera utvecklingssteg. Efter en intresseanmälan och inledande bedömning kan en verksamhet ingå avtal med Demeterförbundet med målet att bli demetercertifierad.

7.1. Verksamhetens omläggning

Omläggning mot biodynamisk verksamhet beskrivs i form av individuella målsättningar för den framtida gårdsdriften, särskild med hänsyn till näringsämnes- och gödselhushållning. På bas av framtidsbeskrivningen upprättas tillsammans med rådgivningen en omlägningsplan som omfattar:

- tillhörande arealer med storlek och gröda;
 - detaljerad gårdsöversikt inkl lägesplan av skiftena, jordens tillstånd och sista användning av medel som inte motsvarar Demeterregler;
 - växtföljdsplanering;
 - gödselplan;
 - utveckling av djurhållningen;
 - lokalt anpassade åtgärder för minskningen av skadlig miljöpåverkan (t.ex. industrier, hårt trafikerade vägar) eller vinddrift från konventionella grannar.
- Svenska Demeterförbundet kan kräva analyser på rester av jordbrukskemikalier eller undersöka annan särskild miljöpåverkan.

Verksamheten ska som helhet i ett steg läggas om till biodynamisk odling. Ett avtal om Demeterkontroll och -certifiering förutsätter ett godkännande av produktionen enligt EU:s förordning för ekologisk produktion nr 2092/91.

Vid särskilda situationer kan skiftena godkännas ett och ett under loppet av en växtföljd (dispens 21). De ännu inte omlagda arealerna ska under denna tid skötas som en egen driftenhet. Parallellodling är inte tillåtet. Om så sker, graderas de berörda grödorna till ned konventionell märkning. Undantag från denna regel för perenna kulturer kräver dispens (dispens 22). Utförlig dokumentation krävs i alla dessa fall.

En och samma driftsledare får inte i samma område leda en Demeterverksamhet och en konventionell verksamhet.

Hela verksamheten inklusive djurhållning måste senast fem år efter det första omläggningsgodkännandet uppnå Demetergodkännande. Längre omläggningstid förutsätter dispens (dispens 23).

7.2. Demetergodkännande, avtal och märkningsrätt

Uppfyller verksamheten EU:s regler för certifierad ekologisk odling och följer Demeterreglerna kan Demetercertifiering ges. De avtalsformer som tillämpas är "Demeter" och "under omläggning till Demeter". Verksamheten har då rätt att använda Demetermärket resp. "under omläggning till Demeter" för alla produkter motsvarande certifieringens omfattning. Avtalet mellan verksamhetsansvarige och Svenska Demeterförbundet förnyas årligen och baseras på aktuell arealomfattning och djurhållning. Certifieringen har därför årsvis giltighet.

Odlingsbeskrivning till Svenska Demeterförbundet ska innehålla uppgifter om areal, utsäde, införd gödsel, djurbesättning, preparatanvändning mm. Eventuella dispensansökan bifogas odlingsbeskrivningen. En ladugårds- och hälsojournal ska föras, där förändringar i antalet djur, inköp av foder och insats av mediciner dokumenteras. Dokumentation ska finnas över alla sålda jordbruksprodukter (mottagare, mängd och sort) inkl. försäljning direkt till konsument.

Att växtodlingen/djurhållningen följer Demeterreglerna kontrolleras årligen av Svenska Demeterförbundet. Efter godkänd kontroll utfärdas certifikat för det aktuella året av Svenska Demeterförbundet. Planerade ändringar av driften eller andra åtgärder som kan ha betydelse för ett fortsatt godkännande eller som kräver dispens ska omedelbart meddelas. Odlaren betalar en årlig avgift för att delta i kontrollen.

Om verksamhetsansvarige handlar i strid med avtalet om att följa Demeterreglerna kan Svenska Demeterförbundet underkänna verksamheten med omedelbar verkan. Användning av märkmaterial som hänvisar till att odlingen/djurhållningen är godkänd ska då omgående upphöra. Vid överträdelse kan produktionen bli avstängd i upp till fem år innan avtalet kan förnyas. Överklagande görs skriftligen till Svenska

Demeterförbundets styrelse senast fyra veckor efter meddelat beslut. Svenska Demeterförbundet kan säga upp avtalet om verksamheten efter två påpekanden inte uppnår en regelenlig standard.

Demetermärket får inte föras anonymt. Odlarens namn/företagsnamn samt adress ska alltid finnas på märkta varor. Alla produkter som säljs ska märkas. Varje förpackningsenhet ska märkas. För spannmål som levereras i lösvikt till förädlare eller återförsäljare ska följesedel eller faktura och certifikat för avtalsformen medfölja.

Svenska Demeterförbundet har rätt att inhämta information som kan ha betydelse för kontrollen från andra källor (t.ex. KRAV, rapport från djurhälsoinspektion).

7.3. Certifiering och märkning under omläggningstiden

Fall A: Från konventionell till biodynamisk odling.

För märkning med "under omläggning till Demeter" under omläggningen från konventionell till biodynamisk gäller följande om odlingen bedrivits enligt Demeterreglerna för certifierad biodynamisk odling inklusive användning av samtliga biodynamiska preparat:

- Grödor från den första och andra omläggningssäsongen faller under karens och får inte märkas med "under omläggning till Demeter" eller "Demeter";
- Ett och tvååriga grödor sädde mer än 2 år efter omläggningens början får märkas med "Demeter".
- Skörden från fleråriga grödor, som frukt och bär, får märkas med "Demeter" efter att enheten drivits i 3 år enligt reglerna.

Har verksamheten tidigare helt eller delvis drivits intensivt konventionellt kan extra karensår tillämpas utöver ovanstående tidsfrister. Produktionen under karensåret kan inte Demetermärkas.

Har verksamheten bevisligen drivits extensivt, finns en möjlighet att märka produkter efter en första omläggningssäsong med "under omläggning till Demeter". Efter det andra omläggningssåret är märkning med "Demeter" i dessa fall möjlig.

Fall B: Från ekologisk till biodynamisk odling.

Vid omläggning från ekologisk till biodynamisk odling gäller för märkning av grödor följande, om odlingen bedrivits enligt Demeterreglerna för certifierad biodynamisk odling inklusive användning av samtliga biodynamiska preparat:

- Grödor från den första omläggningssäsongen får märkas med "under omläggning till Demeter";
- Grödor från den andra omläggningssäsongen får märkas med "Demeter"
- Har enheten drivits som certifierad ekologisk odling under minst 3 år kan grödor från den första omläggningssäsongen eventuellt märkas med "Demeter".

Partiell omläggning och nya arealer följer ovanstående regler och ska tydligt kunna dokumenteras. Märkningen "under omläggning till Demeter" får användas högst fem år under förutsättning att verksamheten uppfyller kraven för detta.

För animaliska produkter gäller att fodrets status avgör vilken märkning som får användas. Jfr tabeller i avsnitt 5.7.2, 5.7.3, 5.7.4 och 5.7.5.

8 Fribelägenhet

Odlings- och uppläggsplats för produkter ska vara så belägna att föroreningar inte nedsätter produkternas värde som livsmedel eller foder. Angränsar gården till konventionellt odlade skiften, ska åtgärder vidtas som minimerar riskerna för att godkänd mark eller gröda förorenas. Sådana åtgärder kan vara: överenskommelse om frizon, upprättande av egen frizon eller skyddsplantering.

Gräns mot granne som använder bekämpningsmedel är 25m, gräns vid användning av handelsgödsel 10m.

Odling för humankonsumtion och foder till djur får inte ske närmare än 25m från väg med 3000 fordon per dygn. Vatten som misstänks vara förorenat av industri eller reningsverk får inte användas till bevattning. Analys av giftrester i marken som kommer från växtskydd eller som följd av extraordinär miljöpåverkan kan krävas och ska bekostas av odlaren.

Bilaga 1 Beräkning av djurbesättningen

Djurbesättningen relateras till gödselenheter (ge) och djurenheter (de) som är specifika för olika djurarter och olika ålder. En gödselenhet motsvarar 80 kg N och 70 kg P2O5.

<i>Djurart</i>	<i>ge/djur</i>	<i>djur/ge</i>	<i>de/djur</i>
Avelstjur	0,8	1,25	1,2
Kor	0,7	1,5	1,0
Nötkreatur över 2 år	0,7	1,5	1,0
Nötkreatur 1 – 2 år	0,5	2,0	0,7
Kalvar	0,2	5,0	0,3
<i>Djurart</i>	<i>ge/djur</i>	<i>djur/ge</i>	<i>de/djur</i>
Får och getter till 1 år	0,03	30,0	0,1
Får och getter över 1 år	0,05	20,0	0,1
Hästar under 3 år och småhästar			0,7
Hästar 3 år och äldre			1,1
<i>Djurart</i>	<i>ge/djur</i>	<i>djur/ge</i>	<i>de/djur</i>
Gödsvin	0,14	7,0	0,16
Gödsvin över 50 kg			0,16
Avelsgalt			0,3
Avelssuggor (med smågrisar till 20 kg)	0,33	3	
Avelssuggor utan smågrisar			0,3
Ungsvin 20 – 50 kg			0,06
Smågrisar			0,02
<i>Djurart</i>	<i>ge/djur</i>	<i>djur/ge</i>	<i>de/djur</i>
Värphöns (utan kompletter.uppfödn.)	0,01	100	
Unghöns	0,005	200	
Gödkyckling	0,005	200	
Gödankor	0,007	140	
Gödkalkon	0,01	100	
Gödgäss	0,005	200	

För raser med avvikande mängder gödsel justeras enheten nedåt eller uppåt.

Gödselenheter räknas som genomsnitt av de under året befintliga djuren på gården.

Bilaga 2 Utfordring och tillåtna foder

Eget foder från gården ska utgöra grunden för djurens utfordring. Självförsörjning med foder eftersträvas alltså. Vid införsel av foder ska särskilt hänsyn tas till att endast foder från certifierad ekologisk odling får användas. Konventionellt foder är otillåtet.

Följande prioriteringsordning ska följas vid foderinförsel/-inköp:

- 1) foder från certifierade Demetergårdar;
- 2) foder från ekologisk odling;
- 3) foder från extensiva odlingar och naturreservat där konstgödsel och bekämpningsmedel inte har använts.

Allt inköp av foder ska dokumenteras och deklarerar vid den årliga kontrollen.

Upp till 50 % (ts) av fodret i en normal giva får komma från inte fullt certifierade arealer som skötts biodynamiskt och max 20 % (ts) från ekologiskt odlade arealer. Mängden foder certifierad "under omläggning till Demeter" och ekologiskt foder får tillsammans inte överstiga 50 % av dagligt intag. Grisar och fjäderfä kan utfodras med max 50% ekologiskt foder, vid brist på Demeterfoder, vilket ska kunna styrkas.

Foder för idisslare

- Grovfoder, som hö, halm, ensilage, majs och betor;
- Spannmål, kli och eftermjöl;
- Baljväxtfrö;
- Lövhö;
- Örter;
- Melass;
- Ängar och odlade växter.

Foderblandningar innehållande ovanstående ingredienser kan användas

- Avfall från frukt och grönsaker;
- Biprodukter från förädling (animaliska produkter undantagna).

Foder för grisar

Utöver ovanstående kan följande användas:

- Skummjölkspulver utan tillsatser och mjölprodukter;
- Vegetabiliska oljor av naturligt ursprung (godkända värden för rests substanser);
- Rent vegetabiliskt avfall.

Foder för fjäderfä

Utöver ovanstående kan följande användas:

- Torkade malda örter;
- Paprikapulver.

Tillåten ersättning för basfoder

Nedanstående fodermedel av konventionellt ursprung kan användas i nödsituationer och vid oförutsägbara händelser efter godkännande (dispens 24). Genmodifierat foder kan inte användas.

- Hö, ensilage, så långt som möjligt från icke-intensivt odlade gårdar;
- Spannmål och biprodukter från spannmålsbearbetning och kvarnverksamhet;
- Baljväxter (inga torkade presskakor);
- Foderbetor;
- Oljeväxter, oljepressrester, skal.

Bilaga 3 Tillåtna kompletterings- och tillsatsämnen i utfodringen

Utfodringen kan kompletteras med följande ämnen:

- Salt;
- Algkalk, foderkalk, snäckskal;
- Sjögräs;
- Mineralblandningar och vitaminpreparat företrädesvis av naturligt ursprung och utan isolerade aminosyror;
- Stenmjöl;
- Fiskleverolja;
- Carob;
- Vegetabiliska oljor, kli, öljäst, melass som bärarämne i mineralfoder, som dammbindemedel och presshjälpmedel (max 2% av innehållet).

Blandningar får ej innehålla genmodifierade substanser eller vara framställda med hjälp av genteknik, skriftlig dokumentation som garanterar detta ska bifogas kontrollrapporten.

Som ensileringsmedel tillåts:

- Fodersocker;
- Gröpe av säd från certifierade odlingar;
- Mjölksyrebakterier;
- Vassla;
- Melass;
- Salt;
- Vät och torr sockersnittel.

Bilaga 4 Gödsling och tillåtna gödselmedel

Självförsörjning med gödsel ska eftersträvas på gården. Tillförsel av tillåtna gödselmedel får göras vid behov och deklarerar vid den årliga kontrollen. De biodynamiska kompostpreparaten ska användas i gödselmedlen. I vissa fall behövs analyser för skadliga ämnen. Nya gödselmedel får provas med godkännande av Svenska Demeterförbundet.

Handelsgödsel från certifierade ekologiska odlingar

- Kompost;
- Stallgödsel inkl. hönsgödsel och flytgödsel (även efter utvinning av biogas);
- Urin;
- Halm;
- Ekologiska skörderester.

Andra organiska gödselmedel

- Stallgödsel (helst med preparering direkt vid ursprungsplatsen). Veterinärjournal med redovisning av eventuell medicinering krävs;
- Hönsgödsel endast från certifierad ekologisk hönshållning;
- Ingen flytgödsel eller urin med konventionellt ursprung;
- Halm och annat växtmaterial;
- Biprodukter från förädling (gödsel från ren horns substans, hår- och fjäderavfall, fiskavfall och liknande) som komplettering till gårdens gödsel;
- Algprodukter (återhållsam användning pga resursbevarande hållning);
- Träprodukter, endast från färskt trä inte kontaminerat med fungicider eller insekticider. Tillåtna är sågspån, bark och träavfall samt träaska från obehandlat trä;
- Torv utan syntetiska tillsatser för plantupptragning, återhållsamt, om alt.saknas
- Betmassa, i överensstämmelse med bilaga 2 A i EG: s förordning nr 2092/91.

Mineralisk kompletteringsgödsel

- Stenmjöl (med känd sammansättning);
- Lermineral (t.ex. Bentonit);
- Calciumchlorid (CaCl₂; mot prickighet hos äpplen);
- Algmjöl och -extrakt;
- Gödselkalk, i regel långsamt verkande som dolomit-, släckt kalk, mussel- och algkalk, kalk från järn- och stålindustrin;
- Snabbverkande kalk såsom bränt kalk endast för desinfektion, i överensstämmelse med bilaga 2 A i EG: s förordning nr 2092/91.

Övriga gödselmedel

- Vattenlösligt algextrakt;
- Utdrag och beredningar av växter;
- Av mikroorganismer eller av växter framställda medel som aktiverar komposter

Särskilda gödselmedel

Följande gödselmedel får endast användas vid behov efter motsvarande jordanalyser och efter samråd med Svenska Demeterförbundet:

- Naturliga tungmetallfattiga fosfater (råfosfater);
- Thomasmjöl;
- Magnesiumsalthaltigt Kaliumsulfat (Kalimagnesia: "Patentkali");
- Magnesiumsulfat;
- Spårämnen;
- Vedaska

Bilaga 5 Växtvård och tillåtna växtskyddsmedel

Användning av nedan uppräknade medel, särskild under punkterna 3 och 4, får endast ske vid konstaterat behov och endast om angrepp av skadegörare inte kan hållas under kontroll med biodynamiska åtgärder som rytmisk besprutning av kiselpreparatet vid insektsangrepp eller ogräsaska. Användningen ska ske i samråd med Svenska Demeterförbundet. Hänsyn ska tas till risker för nyttiga organismer.

Nya medel och tillvägagångssätt får provas ut i samråd med Svenska Demeterförbundet. Före köp av växtskyddsmedel ska man försäkra sig om att de verksamma ämnena är godkända enligt Demeterreglerna. Medlen får inte vara framställda av transgena organismer.

1. Biologiska och biotekniska åtgärder

- Främjande och medveten insats av naturliga fiender till sjukdomsalstrare och skadedjur hos kulturväxterna (rovkvalster, rovkärlar m.m.);
- Steriliserade manliga insekter;
- Insektsfällor (färg-, limfällor);
- Feromoner (sexueldoftämnen; lockmedel i fällor);
- Mekaniska skyddsmedel (fällor, snäckstaket och liknande);
- Avskräckningsmedel (icke syntetiska t.ex. tujaolja).

2. Motståndsförämjande medel

- Växtpreparat (nässelvatten, åkerfräken-, malörtte);
- Propolis;
- Mjöl och -produkter;
- Vattenglas* (natriumsilikat, kaliumsilikat).

3. Medel mot svampsjukdomar

- Rent svavel (för frukt- och vinsodling);
- Vattenglas* (natriumsilikat, kaliumsilikat).

4. Medel mot skadedjur

- Virus-, svamp- och bakteriemedel (t.ex. bacillus thuringiensis);
- Naturligt pyretrumextrakt/pulver, dock ej till svampodling;'
- Te eller avkok av kvassiatråd;
- Vegetabiliska oljeemulsioner (utan syntetiska insekticider) för vissa kulturväxter
- Rena försåpade fetter;
- (Neem)* Azadirachta indica;
- Gelatin, sprit (etanol)*, stencmjöl*, kaffe*.

5. Tillåtna medel för specialiserade och fleråriga kulturer och krukväxter

- Kiselgur (diatomacejord)*;
- Kalciumhydroxid;
- Kopparpreparat (mängden koppar utslaget på en 5-års period bör inte överstiga 3kg/ha/år och per sprutningstillfälle inte mer än 500 gr/ha);
- Rent svavel (att sprutas före blomningen i fruktodlingar).

*såvida tillåtet enligt bilaga 2 B i EU: s förordning nr 2092/91.

Bilaga 7 Dispenser

<i>Dispensnr.</i>	<i>Regelavsnitt</i>	<i>Namn</i>
1	3.1.1., 3.1.2., 3.5.1.	Konventionella: obetat utsäde, plantmaterial eller småplantor
2	3.5.	Jord utan täckning
3	3.8.	Nya odlings- och produktionstekniker
4	-	-
5	5.1.	Ingen egen djurhållning
6	5.4.	Uppbundna djur
7	5.4., 5.4.4.	Ombyggnad av utrymmen
8	5.4.	Bete
9	5.4.1.	Utevistelse nötboskap
10	-	-
11	5.4.1.	Avhorning, avhornade djur, FÖRNYAS ÅRLIGEN
12	-	-
13	5.5.1.	Fodertillköp
14	5.5.2.	Införsel av foder vid extrema lägen
15	5.5.6.	Inhysning av boskap
16	5.5.7.	Gemenskapsbete
16A	5.5.9.	Konventionellt foder till kalkon
17	5.7.	Inköp av djur
18	5.7.1.	Inköp av konventionella kalvar till avel
19	5.7.4	Inköp av konventionella smågrisar
20	5.7.5.	Inköp av konventionella kycklingar
21	7.1.	Stegvis omläggning av skiften
22	7.1.	Parallelodling vid perenna kulturer
23	7.1.	Lång omställningstid (mer än 5 år)
24	Bilaga 2	Tillköp av konventionellt ersättningsfoder
25	4.	Ingen preparatanvändning
26	5.5.2.	Utfodring med ensilage

Bilaga 9 Tillåtna rengörings- och desinficeringsmedel av djuranläggningar

- Såpa och tvål;
- Vatten och ånga;
- Kalkmjölk;
- Kalk och osläckt kalk;
- Natriumhypoklorit (som flytande blekmedel);
- Kaustiksoda;
- Kaustik kali;
- Väteperoxid;
- Naturliga växtessenser;
- Citronsyra, persyra, myrsyra, mjölksyra, oxalsyra och ättiksyra;
- Alkohol;
- Salpetersyra (mejeriutrustning);
- Fosforsyra (mejeriutrustning);
- Produkter för desinficering av spenar och mjölkkningsanläggningar;
- Natriumkarbonat.